

**VUOREKSEN TAIDEOHJELMA
HANKESUUNNITELMA 20.11.2007**

VUOREKSEN TAIDEOHJELMA

HANKESUUNNITELMA

1 YLEISTÄ

1.1 Hankkeen tausta

Vuoreksen taideohjelma on osa Vuoreksen kaupunginosan suunnittelua. Ohjelma on laadittu Vuores-projektin tilauksesta ja siihen on taideasiantuntijana osallistunut Sirpa Joenniemi. Ohjelman on laatinut Frei Zimmer Oy ja hankesuunnitelma on rahoitettu osana luova Tampere-projektia.

1.2 Hankesuunnitelman osapuolet

Tilaaja:

Tampereen kaupunki

Vuores-projekti

Projektijohtaja Pertti Tamminen 0400-638218

Email pertti.tamminen@tampere.fi

Projekti-insinööri Sakari Koivisto 040-840 7778

Email sakari.koivisto@tampere.fi

Projektiarkkitehti Kay Bierganns 040-726 7340

Email kay.bierganns@tampere.fi

Ohjelman laatijat:

FREIZIMMER OY

Tj, taiteilija Tuula Lehtinen 050-3772555

Email tuulalehtinen@kolumbus.fi

arkkitehti Lasse Kosunen (03) 260 2911 , 0400-624 405

Email lasse.kosunen@ark-kosunen.com

2 HANKESUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT

Vuoreksen alueen kaavoitus on käynnissä ja ensimmäiset toteutusalueet käynnistynevät vuonna 2008. Taide halutaan kytkeä saumattomasti toteutuvaan kaupunkirakenteeseen.

Taideohjelman laadintaa on edeltänyt kaksi selvitystä, jotka luovat pohjaa taideohjelman konkreettiselle toteutukselle.

”Taide kasvaa”,

Selvitys Vuoreksen alueen taideteoksista, Osmo Rauhala 2006.

Selvityksessä pohditaan Vuoreksen alueen ominaisuuksia, taiteen luonnetta.

Selvityksessä asetetaan lähtökohtia ja tavoitteita taiteen sijoittumiselle ja

kytketään sitä ajankohtaisiin ilmiöihin taiteen kentässä.

”Vuoreksen taideohjelma” Ehdotus 19.04.2006/versio 1
Laaja-alaisesti valmisteltu Vuoreksen taiteen ohjelmaehdotus. Selvitys painottuu toteutuksen organisoinnin ja rahoituksen hankinnan pohdintaan.

Molemmat selvitykset luovat pohjaa varsinaisen ohjelman laadinnalle, ja toimivat sen tausta-aineistona.

2 TAIDE VUOREKSESSA

Julkisen taiteen määritelmä pitää sisällään kaiken sen taiteen mikä on yleisesti kaikkien nähtävissä. Toteutuksen takana saattaa olla julkisyhteisö mutta yhtä hyvin julkinen taideteos voi olla yksityisellä rahoituksella ja aloitteella aikaansaatu. Taideteos voi olla luonteeltaan pysyvä tai aikaan sidottu. Se voi olla irrallinen, ympäristöön sijoitettu teos tai se voi olla osa rakennettua ympäristöä, seiniä, silta- tai katurakenteita. Teoksen toteutuksessa käytetty tekniikka voi olla mitä hyvänsä perinteisistä taiteen tekniikoista valoon, ääneen ja liikkuvaan kuvaan.

Taiteen mukana olo rakennusprojekteissa lisää oleellisella tavalla rakennetun ympäristön omaleimaisuutta ja parantaa sen monipuolisia käyttötapoja. Taiteen avulla voidaan parhaimmillaan tukea kaikkia niitä sisällöllisiä tavoitteita, mitä normaaliin kaupunkirakentamiseen liitetään.

Kokonaan uuden kaupunginosan rakentaminen herättää monia kysymyksiä alueen luonteen kehittymisen suhteen. Positiivisen kehityksen aikaansaamisessa taiteen ajallisesti ja paikallisesti strategisesti oikea sijoittaminen auttaa näiden päämäärien tavoittamisessa.

Taide rakennetussa ympäristössä:

- lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ylpeyttä ympäristön suhteen
- kehittää kulttuuri-identiteettiä
- auttaa muodostamaan kuvan alueen luonteesta ja historiasta
- parantaa elämisen laatua
- luo alueesta omaleimaisen ja muista erottuvan
- lisää alueen kiinnostavuutta ja kilpailukykyä
- muodostaa pohjan alueen kulttuuritoiminnan kehittämiseksi

Vuoreksen taideohjelma keskittyy ensimmäisessä vaiheessa alueen pääväylästä ja Vuoreskeskukseen. Tavoitteena on realistinen toteutuskelpoinen ehdotus.

Kullekin Vuoreksen osa-alueelle laaditaan toteutusvaiheessa oma pienimuotoisempi projektiohjelmansa. Määrämäen alueella projekti on jo käynnistynyt.

2.1 Taiteen kokonaisidea

2.1.1 Luontoteema

Vuoreksen alueelle on suunniteltu hyvin monipuolista taiteen mukaantuloa. Jotta alueen taide muodostaisi kokonaisuuden, on sille löydettävä yhteinen nimittäjä ja kulmakivi, jonka pohjalta tekijöiden on helpompi suunnitella omaa osuuttaan. Yhteinen nimittäjä on se mikä lopulta muokkaa alueen identiteettiä toimiessaan paikallisuuden analysoinnin välineenä.

Vuoreksen alueesta suuri osa on tällä hetkellä metsää. Viljeltyä aluetta on jonkin verran. Alueella on vähän asutusta, joten historiallista kuva-aineistoa ja tarinoita alueelle tehtävän taiteen taustaksi on vähän. Luonnon keskelle rakennettavan kaupunginosan taideteosten sisällölliseksi lähtökohdaksi on luontevaa valita luonnon olosuhteet ja maaston erityispiirteet. Vuoreksesta on tulossa ”vihreä” kaupunginosa, jossa yhteys luontoon on olemassa. Osa luonnosta joutuu väistymään rakentamisen edetessä. Taiteen avulla voidaan kuitenkin joitain erityispiirteitä ehkä jopa suojella tai tehdä uudestaan näkyväksi valmiiksi rakennetussa ympäristössä.

Luontoteemaisen taideohjelman lähtökohtana on tilanne alueella ennen rakentamisen aloittamista. Päämääränä on tuoda taiteen keinoin näkyväksi alueella aikaisemmin vallinneet luonnon olosuhteet, maastonmuodot, kasvillisuus ja eläinkunta. Ohjelman tarkoituksena on etsiä ratkaisuja, joiden avulla luonto tulee uudelleen näkyväksi esimerkiksi käytetyissä rakennusmateriaaleissa ja teknisissä valaistukseen ja yleiseen rakentamiseen liittyvissä yksityiskohdissa.

2.1.2 Konkretia – betoni

Vuores Konkretia -yhteistyöprojektin tarkoituksena on kehittää uusia menetelmiä betonin käyttöön julkisen taiteen materiaalina. Projekti toteutetaan yhteistyössä betoniteollisuuden ja -rakentajien kanssa. Hankkeeseen haetaan myös opetusministeriön ja ympäristöministeriön tukea. Projektin aikana syntyy Vuoreksen alueelle taideteoksia, joiden toteutuksessa on käytetty uusia teknisiä ratkaisuja. Näiden avulla taide ja rakentaminen nivoutetaan tiiviisti yhteen.

2.1.3 Valaistus

Kaikkeen toteuttavaan taiteeseen kytkeytyy myös teoksen valaiseminen. Valolla itsessäänkin voidaan luoda ympäristötaiteen kokonaisuuksia.

2.2 Taidehankinnat ja niiden sijoittuminen kaupunkirakenteeseen

2.2.1 Mahdolliset taiteen paikat ja teosten luonnehdinta

Taide sijoittuu painotetusti neljälle eri päävyöhykkeelle, joille kaikille on ominaista voimakas rakentaminen ja nivoutuminen luontoon reunavyöhykkeillä.

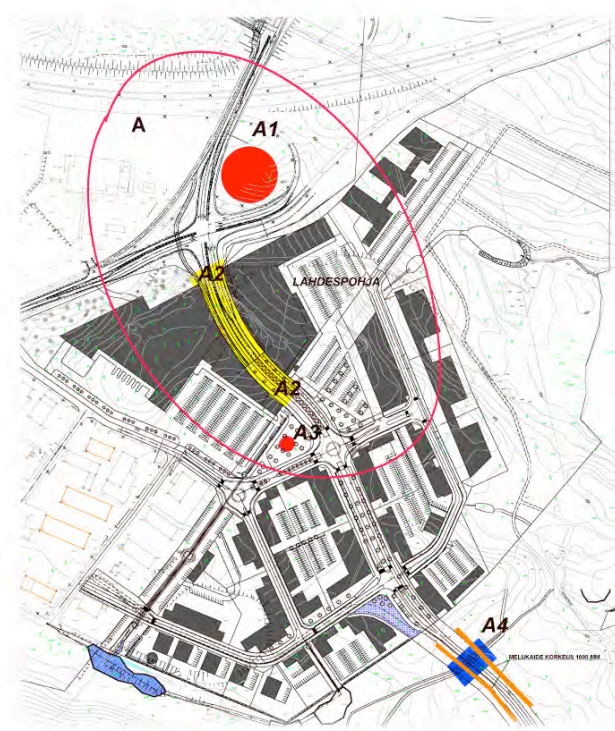
Teoksille on selvä erillishierarkia. Osa teoksista ovat maamerkkejä ja alueen symboleja osa ympäristörakenteita ja osa pienimittakaavaisempia läheltä tarkasteltavia töitä.

Alue A Lahdespohja

Alueelle ehdotetaan sisäänajoliittymän alueelle *maisemataideteosta*, joka hallitsee maisemaa ja toimii Vuoreksen alueen ensimmäisenä symbolina.

Liikekeskuksen läpi kulkeva väylä ehdotetaan käsiteltäväksi *läpikäyväällä taideteemalla* joka voi olla katupinnoitusta, valaistusta, toistuvia muotoyksiköitä, hallittua markkinointiviestintää yms. Katutilan taidejäsennöinti kytetään tontinluovutusehtoihin.

Suurjännitepylväs sijoittuu kaupunkirakenteeseen keskeiselle ja näkyvälle paikalle. Pylväs ehdotetaan toteutettavaksi hallittuna muotokokonaisuutena ja valaistaan. Lahdespohjan sillan *melukaiteet* toteutetaan ympäristötaideteoksena.

- A1 Maisemataideteos
- A2 Katutilan käsittely kokonaistaideteoksena
- A3 Maisemalpylväs Voimalinja
- A4 Lahdespohjan sillan melukaide

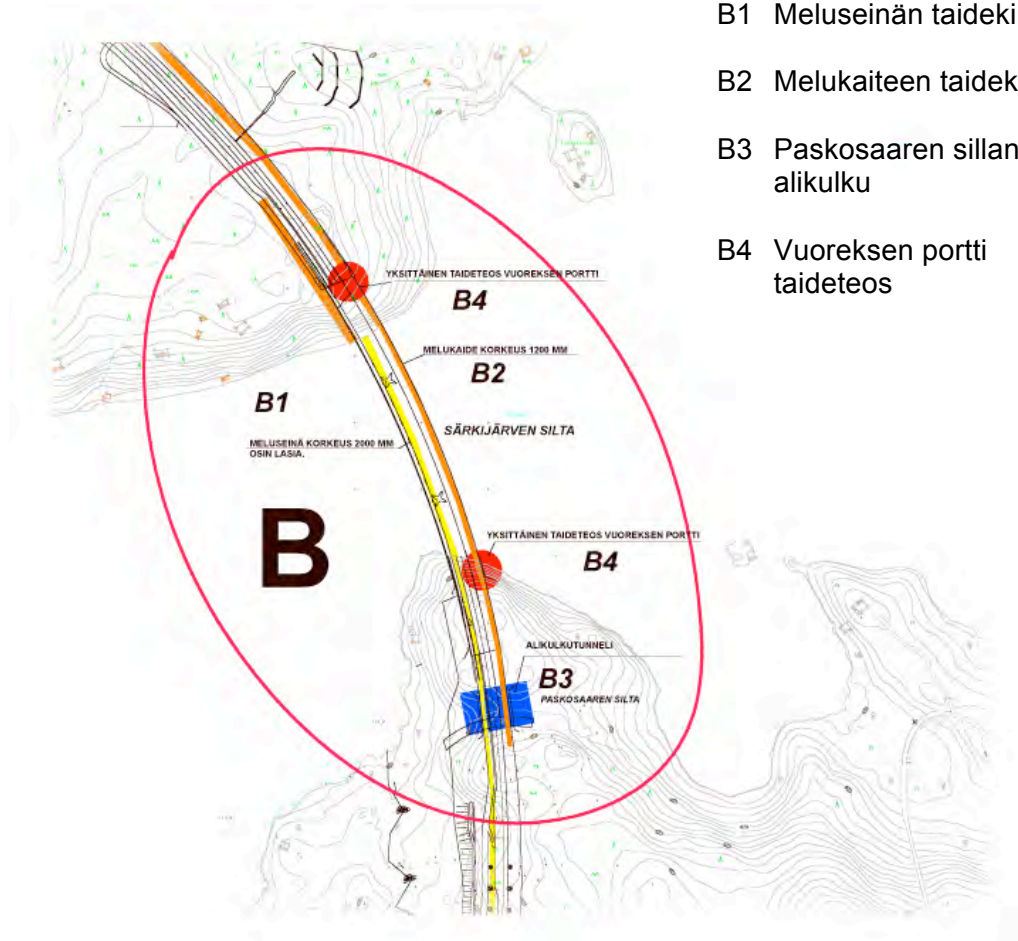
Alue B Särkijärven silta

Särkijärven silta on maisemallisesti keskeinen elementti Vuoreksen puistokadulla ja toimi porttiaiheena asuinalueille saavuttaessa. Sillan ohella hallitsevat maisemaa voimakkaasti meluseinät ja melukaiteet, jotka jatkuvat myös sillan jälkeen. Luonto rajautuu voimakkaasti uusiin rakenteisiin.

Sillan yhteyteen ehdotetaan toteutettavaksi Vuoresta symboloiva *veistos* tai veistokset.

Sillan *meluseinistä ja melukaiteista* järjestetään taidekilpailu. Tavoitteena on löytää ratkaisut, jotka muodostavat sillan kanssa kokonaisuuden, joka vahvistaa Vuoreksen imagoa ympäristöarvoiltaan korkeatasoisena Tampereen kaupunginosana.

Sillan eteläpuolelle oleva vilkasliikenteinen alikulkuun ehdotetaan *siltaratkaisuun integroitua taideteosta*.

B1 Meluseinän taidekilpailu

B2 Melukaiteen taidekilpailu

B3 Paskosaaren sillan alikulku

B4 Vuoreksen portti taideteos

Alue C Liikuntapuisto

Vuoreskeskuksen välittömään läheisyyteen sijoittuu Keskuspuistoon kuuluva Liikuntapuisto. Alue on voimakkaasti rakennettua puistoa.

Liikuntapuistoon liittyy suurehko avohakattu rinne, jota rakennustyössä joudutaan käsittelemään. Rinne ehdotetaan muotoiltavaksi *maataideteokseksi* joka toimisi Liikuntapuiston tunnuksena.

Virolaisen ja Liikuntapuiston yhdistävään alikulkutunneliin toteutetaan graafisella betonilla *taideteos*.

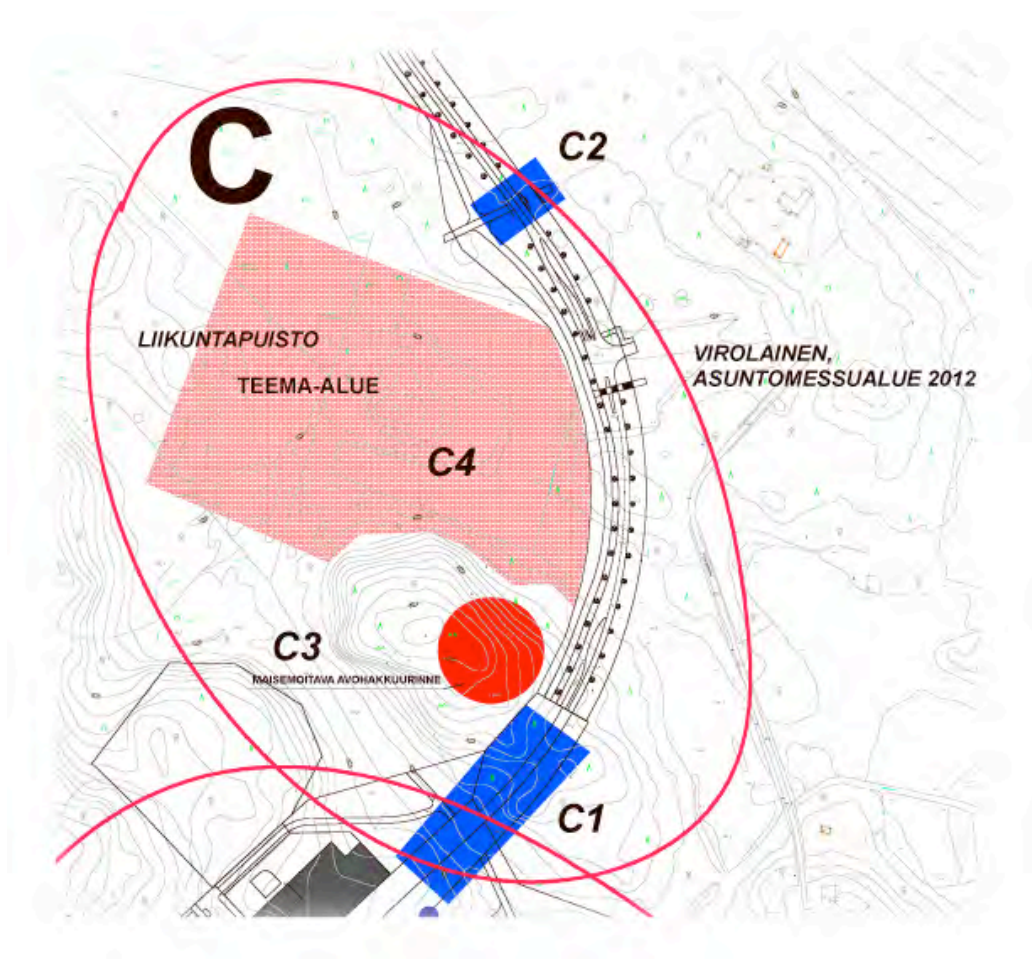
Vuoreskeskuksen silta (pituus noin 70 metriä) suunnitellaan yksilöllisesti ja siihen ehdotetaan integroitavaksi taideteos. Projektissa hiotaan arkkitehtuuri ja taide saumattomaksi kokonaisuudeksi.

C1 Keskuspuiston silta

C2 Liikuntapuiston alikulku

C3 Maisemataideteos

C4 Liikuntapuiston vapaat teokset

Alue D Vuoreskeskus

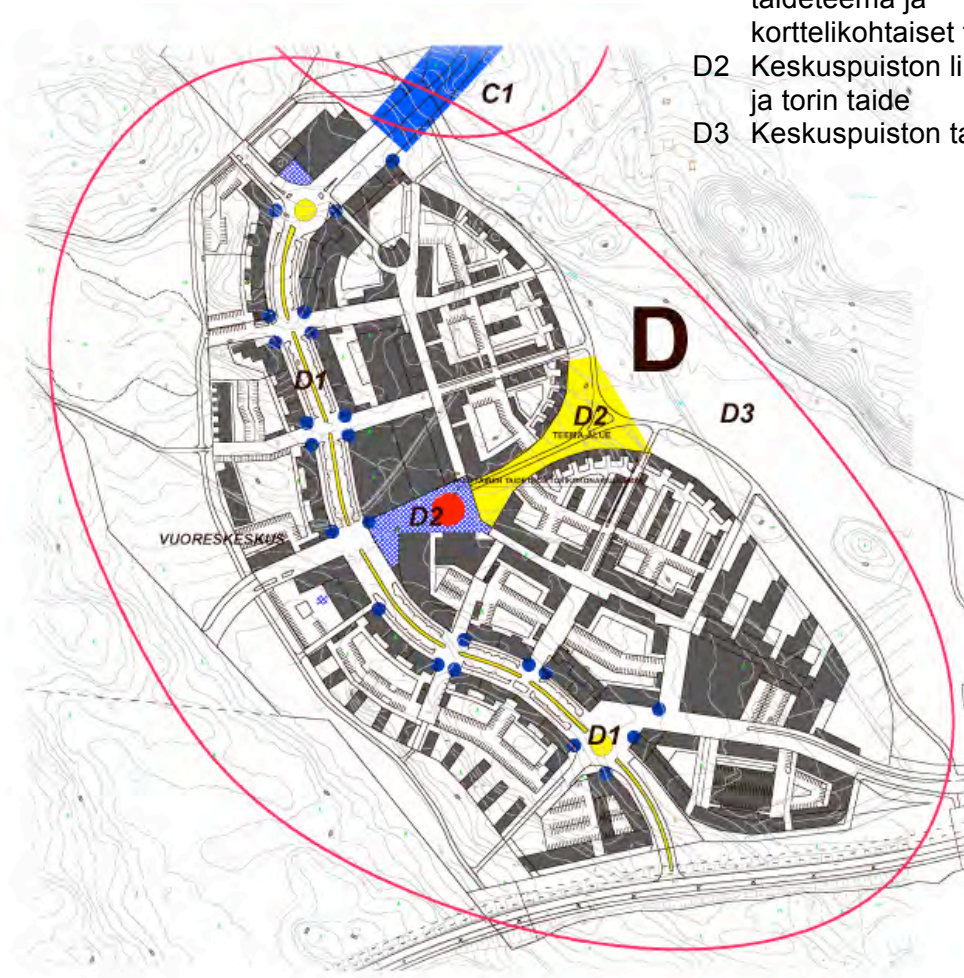
Vuoreskeskukseen sijoittuu julkista rakentamista jonka yhteydessä toteutetaan erillisiä taidehankintoja.

Korttelikohtaista taidetta toteutetaan kumppanuuskaavoituksen suosituksen mukaan. Taideteokset sijoitetaan pääsääntöisesti katutilaan korttelin nurkkiin tai porrashuoneiden yhteyteen. Tavoitteena on luoda teoksilla kortteleille tunnistettavuutta. Yhteistyöllä nivotaan taide yhteiseksi temaattiseksi kokonaisuudeksi esim. luontoteema.

Keskuspuiston ja torin taide sekä sen liittyminen Vuoreskeskukseen toteutuu jo käynnissä olevan suunnittelun puitteissa.

Keskuksen katutilan toteutuksen yhteydessä kiinnitetään huomiota yksityiskohtiin ja "taiteenomaiseen" käyttöesineistön suunnitteluun. Konkretia-betonityöryhmän työskentelyn kautta etsitään ratkaisuja katutilassa oleviin rakenteisiin, yhteistyössä betoniteollisuuden kanssa.

- D1 Vuoreksen puistokadun taideteema ja korttelikohtaiset teokset
- D2 Keskuspuiston liittymän ja torin taide
- D3 Keskuspuiston taide

Ruskontien meluvallit muodostavat potentiaalisen taiteen paikan kun alueen suunnittelu täsmentyy.

Yllä lueteltujen teemojen lisäksi ehdotamme että koko Vuoreksen puistokadun varteen kehitetään **läpikäyvä teema** joka luo sille selvää persoonallista identiteettiä. Asiaa voi lähestyä esim. ideakilpailun avulla.

2.2.2 Toimintatavat

Kokonaisen kaupunginosan taiteellinen suunnittelu vaatii sen takana olevalta organisaatiolta järjestelmällistä sitoutumista monella tasolla. Hyvän toimintamallin lähtökohtana voidaan käyttää Englannissa heinäkuussa 2007

julkaistua suunnittelumallia ja opasta (Ixia - Englannin Art Councilin rahoittama julkisen taiteen tukijärjestö).

Onnistuneen yhteistyön taustalle voidaan listata seuraavat perusedellytykset:

- SELKEYS - Yhteistyö toimii parhaiten kun taiteilija ja muut mukana olevat tahot ovat tietoisia taiteilijan roolista ja siitä mitä häneltä odotetaan . Selkeä päätöksentekoprosessi, kirjalliset sopimukset ja kokouspöytäkirjat edesauttavat tehokasta toimintaa.
- AJOITUS - Jotta taide voidaan sijoittaa mahdollisimman tehokkaasti, on se otettava huomioon suunnitelmien aikaisessa vaiheessa
- HALLINTA - Täytyy pystyä osoittamaan voimavaroja taiteilijan mukana olon ohjaamiseen ja tukemiseen (ellei mukana jo ole alan ammattilaisia).
- PALKKIO - Mikäli taiteilijan odotetaan tekevän työnsä kuten muutkin ammattilaiset täytyy työstä maksaa asianmukainen palkkio
- TUKI - vastaavanlaisissa tehtävissä toimivista taiteilijoista muodostuva tukiryhmä voisi edesauttaa projektin onnistumisessa. Myös organisaatiot, jotka ottavat vastaan taiteilijan työpanoksen, tarvitsevat tukea, erityisesti kun on kysymys urauurtavasta työstä.

Vuoreksen kaltaisessa hankkeessa voidaan ajatella erityisesti listan viimeisen kohdan ”TUKI” saavan aivan erityisen merkityksen alueella toimivien taiteilijoiden suuren määrän vuoksi. Yhteistyön sujuvuus, sen organisoiminen ja valvominen nousevat ratkaisevaan asemaan onnistuneen lopputuloksen saavuttamisessa.

Monimuotoisen taideohjelman onnistunut läpivieminen edellyttää taidehankkeessa mukana olevien taiteilijoiden yhteistyön vahvistamista ja toimivien yhteistyötapojen löytämistä. Vuoreksen rakentaminen tulee kestävänsä useita vuosia joten tavat, joilla mukana olevien tahojen kiinnostus pidetään yllä, tulevat olemaan erityisen tärkeässä roolissa.

Taidehankkeen yhteydessä järjestetään seminaari, joka on suunnattu jo mukana oleville taiteilijoille , arkkitehteille, rakennusliikkeiden edustajille ja kaupungin puolesta Vuorekseen liittyvissä tehtävissä toimiville tahoille. Seminaari toimii introduktiona Vuoreksen alueen suunnitteluun ja tämän hetkiseen tilanteeseen. Seminaarin avulla voidaan taiteilijoille tiedottaa hankkeeseen liittyvistä sisällöllisistä ja käytännöllisistä toimintatavoista.

Säännöllisin väliajoin järjestettävät väliseminaarit toimivat kontaktipintana yhteistyötahojen välillä. Näissä seminaareissa tai tapaamisissa käydään läpi eri vaiheissa olevia taidehankkeita ja tekijät voisivat kokemuksia vaihtamalla kehittää omia hankkeitaan eteenpäin. Nämä väliseminaarit voisivat toimia myös taiteellisenä jatkokoulutuksena, jolloin osallistujat hyötyisivät niistä omassa taiteellisessa työssään muutoinkin kuin vain Vuoreksen hankkeiden näkökulmasta. Seminaarien puheenvuoronpitäjien joukossa tulisi olla kansainvälisiä asiantuntijoita ja niiden tarjontaan voisi kuulua rakennusalan asiantuntijoiden esitelmiä taiteeseen välillisesti tai välittömästi liittyvistä seikoista.

3 HANKKEIDEN TOTEUTUSTAVAT

3.1 Toteutusjärjestys

Hankkeiden kokonaiskustannuksia ei hankesuunnitelman yhteydessä pystytä arvioimaan tavanomaisten rakennushankkeiden tavoin. Yksittäisten teosten luonnostyön yhteydessä alkaa hahmottua kokonaiskustannukset joiden pohjalta hankkeet priorisoidaan ja päätetään lopullisesti toteutettavat kohteet.

Taideohjelmassa esitetyt hankkeet asetetaan ohessa tärkeysjärjestykseen niiden kaupunkikuvallisen ja ympäristöllisen vaikuttavuuden pohjalta:

- B 1,2,4 Särkijärven sillan ympäristö, taidekilpailu valmisteilla
- D 1,2 Vuoreksen puistokadun ja torin taideteokset ja korttelitaide
- A 2 Lahdespohjan kauppakeskuksen katutila
- C 1 Keskuspuiston sillan jäsentely
- C 2 Liikuntapuiston alikulku
- B 3 Paskosaaren sillan alikulku
- A 4 Lahdespohjan sillan melukaiteet, luonnostyö käynnissä
- C 3 Liikuntapuiston maisemoitava avohakkuurinne
- A 1 Lahdespohjan maisemataideteos
- A 3 Suurjännitepylväs maisemapylväänä

3.2 Hankkeiden rahoitus

Pääosa taiteesta kytkeytyy elimellisesti rakennettavaan ympäristökokonaisuuteen. Siltoihin, melukaiteisiin, meluseiniin, alikulkutunneleihin jne. sijoitettava taide on osa rakennetta ja niiden kustannusvaikutukset ovat lähinnä standardirakenteiden hiomisesta muodostuvia kustannuksia. Maataide sijoittuu alueille, joita joka tapauksessa joudutaan muokkaamaan.

Julkiset taidehankinnat

Katurakenteisiin ja julkisen rakentamisen yhteyteen tulevat taideteokset rahoitetaan julkisista varoista.

Tontinluovutusehdot

Kortteleiden kumppanuuskaavoituksen yhteydessä on ansiokkaasti kehitetty taiteen ja arkkitehtuurin yhdistämistä. Taidehankinnat kytketään korttelirakenteeseen niin, että niiden kustannukset ovat tasapainossa rakennusoikeuden ja toteutuskustannusten kanssa. Taide luo markkinoinnissa lisäarvoa.

Kehitysyhteistyö betoniteollisuus yms.

Toteutusten yhteydessä selvitetään yhteistyömahdollisuuksia eri rakennusainealojen kanssa. Esim. betoniteollisuuden kanssa syntyy helposti molempia osapuolia kiinnostavia hankemahdollisuuksia.

4 JATKOTOIMENPITEET

Hankkeen hyväksyttäminen osana Vuores-projektia on ensimmäinen tavoite.

Hankinnan käynnistäminen edellyttää sopivan kokoavan toimijan nimeämistä projektille. Aiemmissa selvityksissä on vaihtoehtoina pohdittu täysipäiväisen kuraattorin palkkaamista tai palveluiden ostamista asiattomalta konsulttiyritykseltä. Projektien määräaikaisuuden, työmäärän vaihteluiden ja kausiluontoisuuden huomioiden on kuraattoritoiminnan hankkiminen ostopalveluna joustavinta ja edullisinta.

Hankesuunnitelma ehdottaa että taideohjelman toteutuksen organisointiin ja rakennuttamistehtävien hoitoon palkataan konsultti, jonka ensivaiheen tehtäviin kuuluu

- tarkemman työohjelman laadinta ohjausryhmän apuna ja sen hyväksyttäminen
- ehdotusten tekeminen taiteen työryhmiksi ja tekijöiksi
- seminaarien järjestäminen
- kokonaisidean kehittäminen
- aluekokonaisuuksissa toteutettavien kumppanuuskaavoitukseen liittyvien taidehankintojen koordinointi
- betonin mahdollisuuksia tutkivan projektin käynnistäminen ja niveltäminen taideohjelmaan
- yksittäisten taideprojektien hoitaminen ”avaimet käteen” periaatteella
- taidehankkeiden tiedotussuunnitelman laatiminen ja toteutus
- taideohjelman toteutumisen mahdollinen dokumentointi julkaisuksi

Tampereella 20.11.2007

Tuula Lehtinen
Taiteilija/professori

Lasse Kosunen
arkkitehti SAFA